

Bingenli Hildegard: Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistiğin Perspektifinden ‘Öteki’ Algısı

Hildegard of Bingen: The Perception of ‘Other’ from the Perspective of a Medieval Mystic

Halil Temiztürk

Dr., Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Abstract

Hildegard of Bingen, a female mystic of the Middle Ages, has influenced Christian mysticism with her thoughts and works. She is known for her scientific interests and mystical teachings such as herbal treatment and church music. Although Hildegard spent most of her life in the monasteries, she established close relationships with many prominent personalities, from the Pope to the Emperor. Hildegard lived at the beginning of the Crusades era. At the same time, Christians began to fight against groups that were considered heretical by the mainstream Church. Therefore, she was aware of the political and theological development of the time. She, for example, stated in her preaching that the heretics had to be fought. She also encouraged, with her letters, a mystic and theologian Bernard of Clairvaux, who supported the Crusades with his sermons. These developments are remarkable in that they point out that Hildegard, a Middle Ages mystic, was affected by the conditions of the period. From the above-mentioned perspective, the article discusses Hildegard’s perception of “other”, composed of Jews, heretics, and Muslims.

Keywords: Christianity, Church, Mysticism, Middle Age, Hildegard of Bingen

Öz

Orta Çağlı bir kadın mistik olan Bingenli Hildegard, düşünceleri ve eserleri ile Hıristiyan mistisizmine günümüze kadar etki etmiştir. Hildegard, kilise müzikleri ve bitkisel ilaç tedavileri gibi bilimsel eserleri yanında mistik öğretileri ile de adından söz ettirmiştir. Hildegard, her ne kadar hayatının çoğunu manastırlarda geçirmiş olsa da Papa’dan İmparator’a kadar birçok önemli insanla yakın ilişkiler kurmuştur. Hildegard, Haçlı Seferleri’nin başladığı bir dönemde yaşamıştır. Ayrıca bu dönemde Hıristiyanlar, Kilise tarafından heretik olarak kabul edilen gruplara karşı mücadeleye girişmiştir. Hildegard da bu gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. Örneğin vaazlarında heretiklerle mücadele etmek gerektiğini belirtmiştir; ayrıca Haçlı Seferleri’ne vaazları ile destek veren Clairvauxlu Bernard gibi din adamlarını, gönderdiği mektuplarla teşvik etmiştir. Bu olaylar Orta Çağlı bir mistiğin yaşadığı dönemin koşullarından etkilenmesini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Çalışmada bu perspektiften Hildegard’ın Yahudiler, heretikler ve Müslümanlardan oluşan “öteki” algısı ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Hıristiyanlık, Kilise, Mistisizm, Orta Çağ, Hildegard

Summary

People are social beings, and religion is one of the important factors determining the sociological position of people in society. These sociological conditions affect people's attitudes toward other believers. The medieval Christian mysticism is an example of this effect. During this period, Christians began to fight against groups that were considered heretical by the Church. Hildegard, who lived in the time of Crusades, was aware of these developments. In other words, this is a period in which Cathars, Jews, and Muslims are defined as heretics and infidels. This attitude affected other mystics. Bernard of Clairvaux, for example, who was one of the leaders of the second Crusade, was a mystic. Our study aims is to reveal that Hildegard, as a medieval Christian mystic, does not follow a different policy from the Church in this religious and sociological environment.

The area of Christian mysticism has attracted more attention in recent years. However, studies on Christian mysticism in Turkey are limited. There is no study about Hildegard of Bingen except a book entitled *Ortaçağ'dan Bilge Bir Kadın: Bingenli Azize Hildegard (A Wise Lady from the Middle Ages: St. Hildegard of Bingen)* by Haydar Akın.

In this study, I have benefited from the trilogy of Hildegard's Works, which consists of *Scivias*, *the Book of the Rewards* and *the Book of Divine Works*. I have examined some expressions in these works such as heretics, pagans, Jews, and expressions that refer to Muslims although their names were not explicitly mentioned. Apart from these works, I have also examined the letters Hildegard wrote to Bernard of Clairvaux, one of the most important mystics of the time. Thus, I have tried to determine the connection between Bernard's perception of "other" and that of Hildegard's. We also tracked down the political, social and religious connections that formed her perception of "other".

It can be argued that the perception of "other" contains more negative connotations in Hildegard's time. Because the events such

Özet

İnsanlar sosyal varlıklardır ve insanın toplum içindeki sosyolojik konumunu belirleyen en önemli etkenlerin başında din gelmektedir. Bireylerin kendi dindaşları dışındakilere karşı tutumlarında bu sosyolojik şartlar etkili olmaktadır. Orta Çağ Hıristiyan mistisizmi de bunun bir örneğini teşkil etmektedir. Çalışmamızda konu edindiğimiz Hildegard, Haçlı Seferlerinin başladığı bir dönemde yaşamıştır. Ayrıca bu dönemde Hristiyanlar, Kilise tarafından heretik olarak kabul edilen gruplara karşı mücadeleye girişmiştir. Hildegard da bu gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. Diğer bir ifadeyle bu dönem Katharlar, Yahudiler ve Müslümanların heretik ve kâfirler olarak tanımlandığı bir zaman dilimidir. Bu kabul dönemin diğer mistiklerini de etkilemiştir. Örneğin Clairvauxlu Bernard bir mistik olmasına rağmen Haçlı Seferlerini organize etmiş ve bunu destekleyecek vaazlar vermiştir. Çalışmanın amacı bu dinî ve sosyolojik ortamda Orta Çağlı bir mistiğin Kiliseden farklı bir politika izlemediğini ortaya koymaktır.

Hıristiyan mistisizmi son yıllarda etkisi artan bir alandır. Ülkemizde ise Hıristiyan mistisizmi ile ilgili yapılan çalışmalara daha sınırlıdır. Bingenli Hildegard ile ilgili ise Haydar Akın'ın *Ortaçağ'dan Bilge Bir Kadın: Bingenli Azize Hildegard* adlı eseri dışında bir çalışma bulunmamaktadır.

Makalemizde Hildegard'ın *Scivias*, *the Book of the Rewards of Life* ve *Book of Divine Works* adlı eserlerinden oluşan üçlemesinden yararlandık. Bu eserlerdeki heretikler, paganlar, Yahudiler ve bizzat isim olarak anılmasa da Müslümanlara işaret eden ifadeleri taradık. Bu eserler dışında Hildegard'ın dönemin önemli mistiklerinden birisi Clairvauxlu Bernard'a yazdığı mektupları araştırdık. Böylece Bernard ile Hildegard'ın "öteki" algısının irtibatını tespit etmeye çalıştık. Ayrıca onun öteki algısını oluşturan siyasi, sosyal ve dini bağlantıların izini sürdük.

Hildegard'ın yaşadığı dönemdeki öteki algısının daha çok olumsuz örnekler içerdiğini söyleyebiliriz. Çünkü Haçlı

as the Crusades, witch hunting, and the fight against heretic groups like Cathars were the events that shaped the Medieval Church's perception of other. Muslims' sovereignty over Europe also created uneasiness on Christians. Besides, Christian pressure over Jews increased in some countries such as Germany and France. All these developments may have influenced Hildegard's view of other.

Hildegard's close contact with the Pope and Bernard shows that she developed a theology parallel to that of the Church. The perception of "the other" is also part of this theology. For example, her warning of the pagan thread that she frequently expressed in her works aimed to reduce the return from Christianity to paganism. Although Christianity became widespread during this period, it is possible to say that the Church and mystics such as Hildegard fought against the revival of paganism.

Hildegard had a relatively positive view of Judaism since Christianity has a historical and theological connection with Judaism. However, Hildegard harshly criticized the Jews because they did not accept Jesus, and crucified him. On the other hand, Hildegard thought that Judaism and Christianity differed about mercy. In her opinion, Jesus eased the hardship of religious laws. Thus, she pointed out that Jesus revised Judaism and the Old Testament, which emphasized adherence to religious rules. According to Hildegard, one of the differences between Judaism and Christianity is that Judaism is a world-oriented religion, but Christianity gained spirituality through asceticism and monastic life.

Another group that Hildegard mentioned in her letters and visions is the Christian heretics. Although Hildegard does not mention the Cathars by name, it is clear from her account that she aims this group in her criticism of heretics. Hildegard often mentions the danger of heretics, whose activities had increased in Europe. She warned the clergy and the laypeople about the danger of heretics in her sermons. Hildegard perceived the rise of the heretics as

Seferleri, Katharlar gibi heretik sayılan gruplarla mücadele ve cadı avı gibi olaylar Orta Çağ'ın ötekine olan bakışını şekillendirecek hadiselerdir. Yine bu dönemde Müslümanların Avrupa üzerindeki egemenlikleri tedirginlik yaratırken diğer taraftan özellikle Almanya, Fransa gibi ülkelerdeki Yahudilere karşı ötekileştirme politikası gelişmeye başlamıştır. Hildegard'ın diğer inanç sahipleri hakkındaki görüşleri de bu olaylardan etkilenmiştir.

Hildegard'ın Papa ve Bernard ile yakın temas halinde olması da onun Kilise çizgisinde bir teoloji geliştirdiği göstermektedir. Bu teolojin bir parçası da öteki algısıdır. Örneğin Hildegard'ın eserlerinde pagan tehlikesine karşı sık sık dile getirdiği uyarılar, bu dönemde Hıristiyanlıktan putperestliğe geri dönüşleri azaltmaya yöneliktir. Zira bu dönemde Hıristiyanlık yaygınlık kazanmış olsa da Kilise kurumunun ve Hildegard gibi mistiklerin paganizmin yeniden canlanmasına karşı mücadele ettiklerini söylemek mümkündür.

Hildegard, Hıristiyanlığın dayanmış olduğu teolojik ve tarihi bağdan dolayı Yahudi mirası hakkında daha olumlu düşüncelere sahiptir. Ancak Hildegard, İsa'yı kabul etmeyip çarmıha gönderdikleri için, Yahudileri sert bir şekilde eleştirmektedir. Diğer taraftan Hildegard Yahudilik ile Hıristiyanlığın merhamet noktasında ayrıldığını düşünmektedir. O, İsa'yı şeriatın sertliğini hafifleten olarak görmektedir. Böylece İsa'nın, şeriata vurgu yapan Yahudilik ve Eski Ahit'i revize ettiğine işaret etmeye çalışmıştır. Hildegard'a göre Yahudilik ile Hıristiyanlık arasındaki farklardan diğeri ise Yahudiliğin dünyaya dönük bir din iken Hıristiyanlığın asketizm ve manastır ile ruhaniyet kazandığıdır.

Hildegard'ın mektuplarında ve vizyonlarında üzerinde durduğu diğer bir grup da heretiklerdir. Hildegard isim olarak Katharlar'ı anmasa da bahsettiği özelliklerin bu heretik grubu işaret ettiği ortadadır. Hildegard gittikçe faaliyetlerini artıran heretik tehlikesine eserlerinde sık sık yer

the devil coming out of the bottomless pits, and warned about the destruction they might bring to the Church.

In her books, Hildegard did not assign a special chapter or title to Muslims and Islam. Stating that Muslims, like the Jews, were “dry” in terms of their faith, Hildegard compared Muslims to items such as “hay”, “feather” and “wood”. She did not use the word “Sarazen” or any other name for Muslims and placed them among pagans.

vermiştir. Çıktığı vaaz turlarında da rahipleri ve halkı heretiklere karşı uyarmıştır. Hildegard, heretiklerin artışını şeytanın dipsiz kuyulardan çıkması olarak algılamış ve onların getireceği yıkım için Kilise’yi uyarmıştır.

Hildegard, İslam’a veya Müslümanlara bir bölüm veya başlık ayırmamıştır. Hildegard, Müslümanların inanç bakımından Yahudiler gibi “kuru” olduğunu belirterek onları “saman”, “tüy” ve “tahta” gibi eşyalara benzetmiştir. Hildegard, Müslümanlar için “sarazen” veya başka bir isim kullanmamış ve onları “paganlar” arasına yerleştirmiştir.

Giriş

Hıristiyan mistisizmi, kökenleri İsa’nın öğretilerine kadar gitse de daha ziyade Orta Çağ’da gelişip olgunlaşan bir gelenektir. Günümüzde faaliyet gösteren Fransiskan, Dominiken ve Karmelitler gibi mistik hareketlerin kurucularının Orta Çağ’da yaşamış olması bugünkü Hıristiyan mistisizmine ilişkin araştırmalarımızı doğal olarak bu döneme çevirmemiz gerektiğini göstermektedir. Diğer taraftan Avrupa kıtası üzerinde yaşayan Hıristiyan, Yahudi ve Müslümanlar arasındaki ilişkilerin izini sürmek açısından da Orta Çağ mistiklerinin görüşleri önemlidir.

Başta Endülüs olmak üzere farklı dinlere inanan insanlar arasındaki ilişkileri belirleyen dinamikler kendi içerisinde olumlu ve olumsuz örneklerle doludur. Hildegard’ın yaşadığı dönemdeki öteki algısının daha çok olumsuz örnekler içerdiğini söyleyebiliriz. Çünkü Haçlı Seferleri, Katharlar gibi heretik sayılan gruplarla mücadele ve cadı avı gibi olaylar Orta Çağ’ın ötekine olan bakışını şekillendirmiştir. Hildegard’ın diğer inanç sahipleri hakkındaki görüşleri iki açıdan önemlidir. Birincisi, kurumsal dinî düşüncelerden daha farklı ve geniş perspektiflere sahip olduğu düşünülen, hatta mistik bir düzlemde bütün dinî düşünceleri bir araya getirmeye çalışan mistiklerin öteki inanç sahiplerine yaklaşımlarının daha çoğulcu olma ihtimalidir. Zira mistikler arasındaki ilişkiler diğer inanç sahiplerine göre daha farklı cereyan edebilir. Mesela, Fransiskan mistiklerin Haçlı Seferleri sırasında Müslümanlarla ilişkileri ile Sih guruları ile süfilerin yakın teması bu bağlamda örnek gösterilebilir. Ancak Hildegard için bunu söylemek zordur. Bu durumda yaşadığı dönemin sosyo-kültürel arka planı ve Haçlı Seferleri’nin başlaması gibi olaylar etkilidir. Hildegard’ın öteki algısındaki ikinci önemli hususiyet ise, sahip olduğu soyluluk bağı ile güçlü siyasi ve sosyal bağlantılardır. Manastıra kapanan sıradan bir mistikten ziyade papa, piskoposlar ve imparatorlarla yakın temas halinde olması onun öteki algısını etkilemiştir. Çalışmamız bir Orta Çağlı mistiği olan Hildegard’ın yaşadığı dönemin sosyal ve dinî dinamiklerini etrafında görüşlerini ele almaya odaklanmıştır.

1) Bingenli Hildegard

Kaynaklara göre, Hildegard 1098 yılında Mainz piskoposluğuna bağlı Bermersheim¹ olarak bilinen yerde annesi Mechthild ve babası Hildebert’in onuncu çocuğu olarak doğmuştur. Mainz arşiv kayıtlarındaki bilgilerden, Hildebert ve eşinin ailelerinden tevarüs eden soyluluk nişanesine sahip oldukları anlaşılmaktadır.² Hildegard’ın doğduğu dönemde de devam eden bu soyluluk unvanı, hem aileye siyasi ve ekonomik bir güç katmış hem de Hildegard’ın manastırlara kabulündeki aranan soyluluk şartını sağlamıştır. Kaynaklarda “Hildegarde” ve “Hildegard von Bingen” (Bingenli) şeklinde yer alan isim, eski kaynaklarda Hildegardis olarak geçmektedir. İsmi ile özdeşleşen “Bingen” ise Hildegard’ın doğduğu yere değil, hayatını uzun süre sürdürdüğü Aziz Rupert manastırının kurulduğu Bingen bölgesine nispetle verilmiştir. Hakkında kaleme alınan yazılarda kullanılan diğer bir isim ise *Ren Kâhini*’dir (Sybil of Rhine). Bu isim Hildegard’ın çocukluktan itibaren gördüğü vizyonlar ve birtakım hastalıkları tedavi etmesi nedeniyle verilmiştir. Dindar bir aileye sahip olan Hildegard, ailesinin Eski Ahit metinlerinde geçen “İster toprağın ürünü ister ağacın meyvesi olsun, toprakta yetişen her şeyin ondalığı Rabb’e aittir. Rab için kutsaldır.”³ emri gereği onuncu çocuk olduğundan bir şükür ifadesi olarak Tanrı yoluna adanmıştır. Hildegard, 8 yaşında mistik hayatın ilk basamağı olan Aziz Disibod manastırına kapanmıştır. Ancak daha sonra hem kadınların manastırdaki sayılarının artması hem de gördüğü vizyonların Papa tarafından kabulü ile kazandığı otorite ile sadece kadınlara özel bir manastır kurmuştur. Hildegard kurduğu Aziz Rupert manastırı döneminde oldukça aktif bir mistik hayat yaşamıştır. Bir taraftan vaaz turları ile rahiplere hitap ederek rahipler zümresinin reforma tâbi tutulmasını söylemiş, diğer taraftan manastırdaki kadınlara süslenme, takı takma ve ezgiler söyleme izni vermesi ile diğer mistiklerle karşı karşıya gelmiştir.⁴ 1150 yılından itibaren Hildegard’ın sağlık problemlerinin artması ve hayatına tesir etmiş kişileri kaybetmesi sıkıntılı bir dönem geçirmesine sebep olmuştur. Aziz Disibod manastırında iken ölen Jutta’nın ardından, Aziz Rupert manastırı döneminde yardımcı olan Richardis ve sekreteri Volmar’ın ölümleri onu yıpratmıştır.

Hildegard’ın çocukluğundan itibaren maruz kaldığı hastalıklar, yeni manastıra taşınma süreci ile vizyonlarının kabulü sırasında yaşadıkları onu hayli yormuş ve 17 Eylül 1179 tarihinde Bingen’de ölmüştür.

Hildegard, ölümünden kısa bir süre sonra hakkında azizlik süreci başlatılan ender kadınlardan birisidir. Ancak 1233’de Papa IX. Gregorius tarafından başlatılan azizlik sürecinin, Hildegard’ın hayatını ve vizyonlarını teftiş eden soruşturma ekibinin üstün körü yaptığı çalışmalar; isim, tarih ve yerler ile ilgili eksiklikler

¹ Günümüzde Almanya’nın batı tarafında kalan ve sınırları Ren nehri boyunca uzanan bir kasabadır.

² Haydar Akın, *Ortaçağdan Bilge Bir Kadın: Bingenli Azize Hildegard* (İstanbul: Dharma Yayınları, 2005), 18.

³ Levililer 27/30.

⁴ Halil Temiztürk, *Bir Hıristiyan Mistik Olarak Hildegard ve Hıristiyan Düşüncesindeki Yeri* (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 258-262.

nedeniyle tamamlanamadığı bilinmektedir.⁵ Sponheimli Trithemius'e göre bir diğer soruşturma 1243 ve 1317 arasında yapılmış, ancak bu dönemde de yeterince tanığın kalmaması nedeniyle Hildegard günümüze kadar azize ilan edilememiştir. ⁶ Ancak buna rağmen Hildegard kültü hep canlı kalmış ve 1940'dan itibaren Almanya'da daha etkili bir şekilde anılmaya başlanmıştır. Ölüm tarihi olan 17 Eylül'deki anma etkinlikleri⁷ yanında ölümünün 800. yılı anısına Almanya posta teşkilatı tarafından pullar basılmış, doğumunun 900. yılında ise uluslararası bir sempozyum düzenlenmiştir. Günümüzde Hildegard'ın yaşadığı Bingen bölgesi UNESCO tarafından Dünya Kültür Listesine alınmıştır. Nitekim çeşitli organizasyonlarca bu bölgeler Hıristiyanlar tarafından âdeta bir hac ve ruhsal yolculuk merkezi olarak kabul görmektedir.⁸

Hıristiyan düşünce tarihinde ve mistik geleneğinde önemli bir yerde duran Hildegard'ı diğer mistiklerden ayıran özelliklerin başında Benedikten manastır ekolüne getirdiği dinamizm vardır. Ayrıca, soylu bir geçmişe sahip olan Hildegard'ın kadınlara ait manastır kurması, vizyonlarının onaylanma süreci ve rahiplere hitap etme fırsatı bulduğu vaaz turlarında bu soyluluk bağının getirmiş olduğu dünyevî güç öne çıkmıştır. Dolayısıyla aşağıda Hildegard'ın bu dinamik mistisizm anlayışı ve siyaset ile Papalık seçimlerine müdahil olması üzerinde kısaca durulacaktır.

2) Aktif Mistisizm Anlayışı

Hildegard, dinsel tartışmaların, sosyal ve ekonomik dönüşümlerin yaşandığı XI. ve XII. yüzyılın kesiştiği bir zaman diliminde yaşamıştır. Hildegard bir taraftan papalık seçimlerine müdahale etmiş, diğer taraftan ise, dönemin Kutsal Roma ve Alman imparatoru olarak bilinen Friedrich Barborossa ile karşı karşıya gelmiştir. Dolayısıyla Hildegard'ın manastır sınırları içerisinde kalmış pasif bir mistik olmadığını söyleyebiliriz. Hildegard kilise içerisindeki ayrılıkları nihayete erdirmek için Friedrich ile yakın temas kurmuştur. Hildegard, Friedrich'in kral tayin edildiği ilk yıllarda hem onu tebrik etmek hem de bu ayrılıkları sona erdirmesi umuduyla ona bazı tavsiyelerde bulunmak üzere bir mektup yazmıştır. Friedrich, cevabında, Hildegard'ı kutsal bir kadın kabul ettiğini açıklamış, ondan dua istemiş ve onu Ingelheim'de bulunan sarayına davet etmiştir.⁹ 1150'li yılların ortalarında gerçekleştiği düşünülen bu buluşma hakkında fazla bilgi olmasa da Hildegard'ın bu

⁵ Barbara Newman, *Sister of Wisdom* (Berkeley: University of California Press, 1998), 15.

⁶ Newman, *Sister of Wisdom*, 15.

⁷ Newman, *Sister of Wisdom*, 15.

⁸ "Pilgrimage of Hildegard", erişim:01.03.2018, <https://abbeyofthearts.com/programs/live-classes-and-retreats/hildegardpilgrimage/>; "Spiritual Travels", erişim: 01.03.2018, <https://www.spiritualtravels.info/articles-2/europe-2/the-hildegard-of-bingen-trail-in-germany/>, "Pilgrimage Places of Germany", erişim: 01.03.2018, <http://www.sdiworld.org/educational-event/interfaith-pilgrimage-germany-footsteps-hildegard-bingen>.

⁹ Mektup 43, Bk. L. Baird, *The Personal Correspondence of Hildegard of Bingen: Selected Letters with an Introduction and Commentary* (Oxford: Oxford University Press, 1994), 77.

süreçte Friedrich ile iyi ilişkiler içinde olduğu söylenebilir. Ancak 1159 yılında başlayan Papalık seçimleri sürecinde Hildegard ile Friedrich karşı karşıya gelmişlerdir. Hildegard, Friedrich’in seçtiği Papaların ayrılıkları körükleyeceğini düşündüğü için onu uyarılmış ve Çıkış 22:24’de geçen “Yaşamak istiyorsan bana kulak ver. Yoksa kılıcım seni mahvedecek” cümlesini hatırlatarak Friedrich’i tehdit etmiştir.¹⁰ Aynı şekilde mektuplarında, Friedrich’i küçük bir çocuk ve deli olarak nitelemiş, gözlerinin körlüğü nedeniyle onun doğru işler yapamadığını ifade etmiştir.¹¹

Ancak bu çekişmelere rağmen Friedrich’in 1163 yılında Aziz Rupert manastırına verdiği imparatorluk koruması dikkat çekmektedir. Bu noktada Friedrich’in Hildegard’ın kutsal bir kadın olduğunu kabullendiği, kendisine muhalefet etmesine rağmen ondan dua istediği, böylece imparatorluk işlerinde başarılı olmayı arzuladığı düşünülebilir. Ancak daha da önemlisi, Friedrich bu korumayla beraber Hildegard’ın dile getirdiği eleştirilerin yeni bir din-siyaset kavgasına dönüşüp imparatorluğa zarar vermesini engellemek istemiştir. Zira aristokrat bir aileden gelen, dönemin piskopos, rahip ve mistikleri ile mektuplaşarak iletişim kuran, diğer yandan Papa ile yakın ilişkiler içinde olan Hildegard’ın bu bağlantıları kullanarak yeni bir muhalefet oluşturması mümkündür. İki arasında bu mücadele 1122’ye kadar sürmüş Hildegard’ın ölümünden sonra bu mücadele Papalık ile Alman soylularının büyük ölçüde zaferiyle sona ermiştir. Böylece Alman krallarının Kilise ve büyük Alman prensleri üstündeki yetkileri ciddi bir biçimde zayıflamış ve Almanya’da feodalleşme süreci hızlanmıştır.

3) Hildegard’a Göre “Öteki”

Her düşünce gibi mistiklerin de, yaşadıkları dönemlerden etkilendikleri söylenebilir. Hildegard’ın insan anlayışı dönemin düşüncelerinden bağımsız değildir. Bu dönemde bir taraftan Müslümanların Avrupa üzerindeki egemenlikleri tedirginlik yaratırken diğer taraftan özellikle Almanya, Fransa gibi ülkelerdeki Yahudilere karşı ötekileştirme politikası gelişmeye başlamıştır. Ayrıca başta Türkler olmak üzere farklı ırklara karşı da milliyetçi bir refleks gelişmeye başlamıştır. Hildegard’ın insanların engelleri ile ilgili durumları sıralarken, çirkin, cüzzamlı ve ödemlilere zencileri de eklemesi bu düşünceyi doğrulamaktadır.¹² Yine Hildegard vizyonlarının birinde Etiyopyalı bir zenciden bahsetmiş; bu kişinin dünyevi arzularla dolu ve herhangi bir hayır ya da ışığa sahip olmadığını dile getirmiştir.¹³ Bu ifadelerden Hildegard’ın insan anlayışında Orta Çağ’da Hıristiyanlığın diğer dinlere ve Avrupa dışındaki insanlara bakışının etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁰ Mektup 44, Baird, *The Personal Correspondence of Hildegard of Bingen*, 77.

¹¹ Mektup 45, Baird, *The Personal Correspondence of Hildegard of Bingen*, 77.

¹² Hildegard, Scivias, çev. Mother Columba Hart & Jane Bishop (New York: Paulist Press, 1990), 315.

¹³ Hildegard of Bingen, *The Book of the Rewards of Life: Liber Vitae Meritorum*, çev. Bruce W. Hoeski (New York: Oxford University Press, 1997), 35.

XI. yüzyılda Avrupa'nın büyük kısmının Hıristiyanlardan oluştuğunu söyleyebiliriz. Ancak Hıristiyanlığı seçen Çek, Polonya ve İsviçre'de putperestliğe geri dönme girişimleri yaşanmış ve bu teşebbüsler XI. yüzyıldan itibaren Hıristiyanlık içinde tedirginlik yaratmıştır.¹⁴ Hildegard'ın eserlerinde sık sık dile getirdiği pagan tehlikesinin altında, bu putperestliğe geri dönüşlerin etkisi görünmektedir. Dolayısıyla bu dönemde Hıristiyanlık yaygınlık kazanmış olsa da Kilise kurumunun ve Hildegard gibi mistiklerin bir yandan Hıristiyanlığın daha da güçlenmesi için, diğer yandan ise, paganizmin yeniden canlanmasına karşı mücadele ettiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca, Hildegard'ın yaşadığı Ren bölgesi başta olmak Avrupa'daki Yahudi varlığı, onun paganlarla birlikte Yahudiler hakkında da görüş bildirmesine zemin hazırlamıştır.

a) Yahudilik

Orta Çağ Avrupası'nda Hıristiyanların çoğunlukta olduğu görünse de farklı bölgelerde paganlar, Yahudi ve Müslümanlar yaşamaktadır. Söz gelimi, İspanya'da Kastil ve Aragon boyunca Müslümanlar yerleşik iken, Yunanistan ve Girit'te Yahudi köylüler bulunmaktaydı.¹⁵ Ayrıca Ren bölgesi şehirleri olan Speyer, Worms ve Mainz'in, Roma döneminden beri Yahudi yerleşim yerleri olduğu ve bu bölgelerin XII. yüzyıldan itibaren birçok Yahudi öğrenciye ev sahipliği yaptığı bilinmektedir.¹⁶ Bu dönemlerde Yahudilerle Hıristiyanlar arasında yakın bir diyalog görülmektedir. Bu diyalog parayı elinde bulunduran Yahudilere olan ihtiyaçtan dolayı gerekli ve yararlı da görülmüştür.¹⁷ Ancak sonraki yüzyıllarda baskılar artacak ve yerini getto uygulamalarına, tehcir ve katliamlara bırakacaktır. Hatta Yahudiler, XIII. ve XIV. yüzyıllarda Avrupa nüfusunu derinden etkileyecek olan veba salgınından sorumlu tutulacak ve bu sorumlukları Papa VII. Klemens tarafından 6 Temmuz 1348'de çıkarılan bir ferman ile tescillenecektir.

Hıristiyanlık teolojik ve tarihî açıdan Yahudiliğe dayanmış olduğu için, Hildegard Yahudi mirası hakkında daha olumlu düşüncelere sahiptir. Ancak konu İsa'yı kabul etmeyip onu çarmıha göndermelerine gelince, Hildegard, Yahudileri sert bir şekilde eleştirmektedir. Biz de bu başlık altında Hildegard'ın Eski Ahit ve Yahudi peygamberleri hakkındaki düşüncelerini tartışmaya çalışacağız.

Hıristiyanlığın kutsal metinler bağlamında Eski Ahit'i de kabul ettiği hatırlandığında geleneği savunan Hildegard'ın bu külliyatı tamamen dışlaması düşünülemez. Bu açıdan Hildegard, Eski Ahit'i Tanrı'dan gönderilen bir vahiy olarak görmüş ve onun öğretilerinin kabul edilmesini sıklıkla hatırlatmıştır. Yazdığı eserlerde verdiği referansların, manastırda uyguladığı ibadetlerin ve söylediği

¹⁴ Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, çev. Hanife Güven & Uğur Güven, 3. bs. (Doğu Batı Yayınları, 2019), 71.

¹⁵ Steven A. Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ Avrupası Ekonomik ve Sosyal Tarih 1000-1500*, çev. Serap Işık (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2014), 61.

¹⁶ Gisela Hommel, "Hildegard von Bingen", *European Judaism: A Journal for the New Europe* 21/1 (1987): 25.

¹⁷ Le Goff, *Orta Çağ Batı Uygarlığı*, 350.

ezgilerin Eski Ahit'ten örnekler içermesi bu durumu kanıtlamaktadır. Ancak Hildegard'ın Eski Ahit'ten aldığı metinlerin çoğunu Hıristiyan inançlarının doğruluğunu ispatlamak için kullandığı görülmektedir. O, teslis, Kutsal Ruh, İsa'nın enkarnasyonu, manastır hayatı ve erdemler gibi birçok konuda bağlamından koparttığı Eski Ahit cümlelerini kendi görüşlerini meşrulaştırmak için kullanmıştır. Aynı şekilde Hildegard'ın Musa, İbrahim ve diğer peygamberleri insanlığın kurtarıcısı olan İsa'yı müjdelemeleri açısından erdemli kabul etmesi de aynı yaklaşımı yansıtmaktadır. Önceki peygamberler, iyiliğin kemâle erişmesi olan Hıristiyanlığın yolunu açmışlardır.¹⁸ Mesela, İbrahim, İshak ve Yakup “göksel üçleme”ye işaret ederken, Yahya “Kelam'ın habercisi” ve “hakikatin temsilcisi” dir.

Hildegard Eski Ahit ve Yeni Ahit'i bir bütünün parçaları gibi görmüştür. Bir vizyonunda âlemi simgeleyen yumurta şeklindeki cismi tutan iki meşaleden bahseder. Ona göre bu iki meşale âlemi yörüngesinde tutan ve ilahi gizemi birbirine bağlayan Eski ve Yeni Ahit'tir.¹⁹ Diğer bir vizyonda ise tahta oturmuş bir kişinin üzerindeki büyük bir dağ gibi olan bir çemberden bahseder. Ona göre bu çember Eski ve Yeni Ahit'in birbirlerini tamamladıklarına işaret etmektedir.²⁰ Ancak Hildegard, Yahudiliğin Hıristiyanlığa göre daha zayıf olduğu hususlardan birisi olarak yine bu kutsal metni görmektedir. O, Yeni Ahit'in özellikleri bakımından Eski Ahit'ten üstün olduğunu savunmaktadır. Hildegard, Tanrı ağzından konuşarak Eski Ahit'i kaldırdığını ve onun artık sadece yeni binanın eski temeli olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir.²¹ Ona göre Tanrı'nın ilahi erdemleri Eski Ahit'te kısmen ortaya çıktığı için, insanlar bu erdemleri takip edememiş ve lezzetine tam olarak erişememişlerdir.²² Hildegard bunu evharistiya sakramenti ile izah etmeye çalışmıştır. O, ekmek ve şarap sakramentinin inananlar için anlamını aktarırken, İsa'nın kanının gölgede kalmış Eski Ahit ile değil, insanlara kurtuluş için gönderilen Yeni Ahit ile sağlanacağını dile getirmiştir.²³ Böylece Yeni Ahit'i İsa'yı müjdelemesi bakımından Eski Ahit'ten üstün gördüğünü ifade etmiştir.

Hildegard benzer bir karşılaştırmayı Yahudi tarihinde geçen liderler için de yapmaktadır. O, Eski Ahit babalarının doğru ama eksik bir hayat yaşadıklarını vizyonları ile anlatmaya çalışmıştır. Mesela, bir vizyonda çelik renkli bir direğin binanın ana duvarlarını sarıp parlattığını söylemiştir. Ona göre bu imgeler Eski Ahit babalarının bilgi ile donanımlı olduklarını ama henüz Tanrı oğlu ile tanışmadıkları için tam anlamıyla mükemmelliğe erişemediklerini göstermektedir.²⁴ Yine İbrahim'in sünnet kanunu ile mükellef olduğunu, kendisinin ve ırkının İsa'nın

¹⁸ Hildegard, *Scivias*, 331.

¹⁹ Hildegard, *Scivias*, 97.

²⁰ Hildegard, *Scivias*, 326.

²¹ Hildegard, *Scivias*, 392-393.

²² Hildegard, *Scivias*, 344. Hildegard, Eski Ahit'in birçok yönden gizli kaldığını ve Baba'nın iradesini tam olarak göstermediği için insanlara eksik geldiğini ancak Yeni Ahit'in bütün gizemleri açıklığa kavuşturduğunu düşünmektedir. Bk. Hildegard, *The Book of the Rewards of Life*, 23.

²³ Hildegard, *Scivias*, 250.

²⁴ Hildegard, *Scivias*, 358.

gelmesine kadar sünnet olmaya mahkûm olduklarını söyler. Böylece onun sünnete bakışının da olumsuz olduğu görülmektedir. Ancak İsa'nın gelmesi ile sünnet gerçek arınma olan vaftiz ile yer değiştirmiştir.²⁵ Ayrıca sünnetin sadece bir kişiye (İbrahim/erkek) verildiğini ancak vaftizin İsa aracılığıyla tüm erkek ve kadınlara verildiğini savunmuştur.²⁶ Böylece Yahudiliğin İbrahim ile sadece belli bir ırka verildiğini, buna karşın Hıristiyanlığın evrensel bir değere sahip olduğunu dile getirmiştir.

Hildegard, İsa'nın, Yahudi şeriatının sertliğini hafiflettiğini düşünmektedir.²⁷ İsa, şeriata vurgu yapan Yahudilik ve Eski Ahit'i revize etmiştir. Mesela, Hildegard "Oysa ölüm Âdem'den Musa'ya dek, Âdem'in suçuna benzer bir günah işlememiş olanlar üzerinde de egemendi."²⁸ şeklindeki cümlelerin yorumunda, insanlığın İbrahim peygamberin sünneti ve Musa peygamberin şeriatı dışında İsa'ya kadar hep eksik olduğunu dile getirmiştir.²⁹ Hildegard'a göre hakikat Musa ve İbrahim ile kısmen gerçekleşmiş olsa da esas mükemmellik İsa ile sağlanmıştır.³⁰ Yine Hildegard, Hıristiyan dünyasında önemli bir yeri olan Yahya peygamberi de Tanrı'nın gönderdiği kutsal bir kişi, günahsız bir elçi ve İsa'nın müjdecisi kabul etmiştir. Ancak Yahya, ışığın kendisi değildir; sadece ışığın (İsa) ortaya çıkmasına tanıklık etmiştir.³¹

Hildegard'a göre İsa gerçek adaleti getirmesi yönünden de diğer peygamberlerden üstündür. Bir vizyonda Hildegard, kökü doğuya doğru dönük ve tepesine kadar dalları olan bir ağaç görmüştür. Hildegard bu imgenin yorumunda doğuda çıkan bu dalların peygamberler ve patiyarklar olduğunu belirtmiştir. Onlar sayesinde Tanrı'nın sadece şeriat ile bilindiğini, fakat İsa'nın sevgi ve aşkla Tanrı'ya ulaştırdığını söylemiştir. Bu, tıpkı bir ağacın gövdesi ve meyvesi gibidir. Gövde ve dallar ağaç için gereklidir; ama gerçek ürün meyvedir.³²

Hildegard önceki peygamberlerin İsa kadar Kilise'ye de gıpta ettiklerini belirtir. O, bir vizyonda kafasından göbeğine kadar soluk; göbeğinden ayaklarına kadar siyah, çevresinin ise beyaz renkte olduğu bir kadın gördüğünü söyler. Bu kadının kalbinde İbrahim, göğsünde Musa ve rahminde ise diğer peygamberler yer almakta ve hepsi de Kilise'nin güzelliğine hayranlıkla bakmaktadır.³³

Görüldüğü gibi Hildegard Eski Ahit ve Yahudi tarihindeki peygamberleri, eksiklerine rağmen, değerli görmektedir. Ancak Hildegard İsa peygambere inanmayıp onu çarmla gerdikleri gerekçesiyle Yahudileri sert şekilde eleştirmektedir. Hildegard Eski Yasa'ya sahip olmaları açısından Tanrı katında değerli olan Yahudilerin, İsa'ya tabi olmayarak bu değerlerini yitirdiklerini

²⁵ Hildegard, Scivias, 177.

²⁶ Hildegard, Scivias, 181.

²⁷ Hildegard, Scivias, 358,371.

²⁸ Romalılar 5/14.

²⁹ Hildegard, Scivias, 332-333.

³⁰ Hildegard, Scivias, 333.

³¹ Hildegard, Book of Divine Works, 136, 137.

³² Hildegard, Scivias, 360.

³³ Hildegard, Scivias, 133.

düşünmektedir. “Rab İsrail için, Yakup soyu için yargısını bildirdi. Bu yargı yerine gelecek.”³⁴ cümlesi ile İsa’nın Yakup tarafından müjdelenmesine rağmen sonraki Yahudiler onu dinlemeyip İsa’yı inkâr etmişlerdir.³⁵ Bu eylemleri ile Yahudiler, aslında sinagog döneminin bitmesine ve Kilise’nin hayat bulmasına vesile olmuşlardır. Bir vizyonda gördüğü ayakları kırmızı renkli kadından hareketle Yahudilerin ellerini kana buladıklarına; ancak, bu eylemin Hıristiyanlığın dünyaya yayılması gibi müspet bir sonuca yol açtığına işaret etmiştir. Böylece artık Tanrı da Sinagog’u terk etmiştir. Bundan sonra Sinagog (Yahudilik), Kilise’ye (Hıristiyanlık) hayranlıkla bakacaktır.³⁶

Hildegard; Eski Ahit ve Yahudi tarihindeki liderler ile İsa arasında, İsa lehine değerlendirmelerde bulunduğu gibi, Yahudilik ve Hıristiyanlık arasında da benzer karşılaştırmalar yapmıştır.

Hildegard’a göre Yahudilik ile Hıristiyanlık arasındaki farklardan birisi Yahudiliğin dünyaya dönük bir din iken Hıristiyanlığın asketizm ve manastır ile maneviyat kazandığıdır. Ona göre Eski Ahit patriyarkları³⁷ Tanrı’ya sade bir inançla bağlı olup ibadet etseler de kendilerini dünyadan soyutlamamış, ondan feragat etmemiştir.³⁸ Hildegard’a göre onların dünyadan uzaklaşmama nedeni bu hayat tarzının Tanrı tarafından öğretilmemesidir.³⁹ Hildegard’ın Eski Ahit peygamberlerini dünyadan kopmama nedeniyle eksik görmesi ve bunun nedeni olarak da Tanrı’nın iradesini göstermesi paradoks teşkil etmektedir. Tanrı iradesinin sorgulanamaz oluşunu kabul eden Hildegard’ın bu açıdan eski peygamberleri eleştirmesi de tutarlı olmaz. Ancak Hildegard Hıristiyanlığın dayandığı köken itibarıyla eleştirilerinde dikkatli davranmış ve onların da kendi görevlerini yapmak durumunda olduklarını belirterek denge kurmaya çalışmıştır.

Hildegard’ın üzerinde durduğu diğer mesele Hıristiyanlığın daha insancıl ve sevgi dolu olduğudur. Vizyonlarının birisinde Yahudiliğin şeriatı sarak kirlendiğini; Yahudilerin, babalarının mirasını ihlal ettiklerini ve ilahi kaideleri tanımayarak beden isteklerine mağlup olduklarını söylemiştir.⁴⁰ Ayrıca, Yahudilerin hayatının çok boş olduğunu, zira onların Tanrı’nın şeriatını ve kelamını dinlemedikleri için kınandığını ifade etmiştir.⁴¹ Yahudiler, şeriat sayesinde kazandıkları bilgelik ile gittikçe güç peşinde koşmaya başlamışlar, böylece gerçek lütuftan ve sevgiden uzaklaşmışlardır.⁴²

³⁴ Yeşaya 9/8.

³⁵ Hildegard, Scivias, 129.

³⁶ Hildegard, Scivias, 13.

³⁷ Yahudiliğe göre “atalar” olarak kabul edilen İbrahim, İshak ve Yakup peygamberleri ifade etmektedir.

³⁸ Hildegard, Scivias, 320.

³⁹ Hildegard, Scivias, 326.

⁴⁰ Hildegard, Scivias, 134.

⁴¹ Hildegard, Scivias, 225-226.

⁴² Hildegard, Scivias, 393. Özellikle bu gururun Ferisiler tarafından sürdürüldüğünü, onların sürekli bilgelikleriyle övündüğünü söylemesi dikkat çekicidir. Bk. Hildegard, Scivias, 413.

Hildegard'ın, şeriatın etkisindeki Yahudileri katı yüreklilikle itham ettiği görülmektedir. Yahudilerin taş kalpli olmalarına en büyük delil onların peygamberlerin peygamberini (İsa) öldürmeleridir.⁴³ Yahudilerin katı yürekli oluşuna diğer bir kanıt ise Yahudilerde görülen akraba evliliğidir. Ona göre aralarında kan bağı olan akrabalar arası evliliklerden ziyade, kan bağı bulunmayan aileler arası evlilikler daha uygundur. Bu konuda Yahudilere verilen akraba evliliği izni de onların taş yürekli olmaları sebebiyledir. Çünkü Tanrı'nın kendi aralarında barışı sağlamak, onları hayır işlerinde kuvvetlendirmek ve paganlarla evlilik yaparak kendisine karşı gelmelerini engellemek için Yahudilere kendi akrabaları ile evlenme izni verdiğini söylemiştir.⁴⁴ Bu bağlamda, Hıristiyanlığın sevgi dini olduğu yönündeki geleneksel inancı savunan Hildegard, vizyonları ile bu düşüncelerini desteklemiştir. Tanrı'nın Yahudilere şeriat yerine merhamet yağı olan vaftizi sunduğunu söylemesi de bu durumu kanıtlamaktadır.⁴⁵ Böylece Hildegard birçok yerde Yahudiliğin etnosentrik vurgusunu öne çıkartırken, Hıristiyanlığın evrensel bir din olduğunu ve bütün insanlığın kurtuluşu için geldiğini savunmuştur.

Hildegard'ın eserlerinde Yahudilerin yanı sıra, paganlar ve Kilise'nin heretik olarak gördüğü gruplara karşı da mücadele ettiği görülmektedir. Hildegard, hem Kutsal Kitap geleneği bakımından hem de Hıristiyanlığın içerisinden doğduğu Yahudiliğe karşı zaman zaman olumlu ifadeler kullandığı görülse de, söz konusu paganlar ve heretikler olunca onun dilinin sertleştiği dikkat çekmektedir.

b) Paganlar ve Heretikler

Hildegard'a göre Yahudiler gibi paganlar da dünyayı sever, bilmedikleri şeylere biliyorlarmış gibi inanır ve onlara ruhla beden veren Tanrı'yı yok sayarlar.⁴⁶ Hatta paganlar bazı varlıkları kullanarak gelecekte haber vermeyi başarabilirler. Ancak bu imkân onlara çok kısa bir süre için verilir ve sonunda ellerinden alınır. Ayrıca paganlar şehvet düşkünlüğü sebebiyle çok eşlidirler ve bu eğilimleri nedeniyle insandan ziyade canavarlara benzerler.⁴⁷ Kısacası, Yahudi, pagan ve yanlış yoldaki Hıristiyanlar, Katolik inancını umursamadıkları için zirvelerden en aşağılardaki günahlara düşmüşlerdir.⁴⁸

Hildegard'ın mektuplarında ve vizyonlarında üzerinde durduğu diğer bir grup da heretiklerdir. Kilise'nin ilk yüzyıllarda Marcion, Aryus ve Nestoryus gibi heretik saydığı kişilerin eserlerinin yok edilmesi Orta Çağ'da Katharlar ve Valdocular gibi gruplara ait eserlere de uygulanmıştır. Bu nedenle Hıristiyan tarihi boyunca heretik sayılan kişi ve grupların düşünceleri daha çok onları reddeden kilise babalarının dile getirdikleri düşüncelerden çıkarılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla Hildegard'ın

⁴³ Hildegard, *Scivias*, 134.

⁴⁴ Hildegard, *Scivias*, 82.

⁴⁵ Hildegard, *Scivias*, 133.

⁴⁶ Hildegard of Bingen, *Hildegard of Bingen's Book of Divine Works: With Letters and Songs*, ed. Matthew Fox (Santa Fe, N.M: Bear & Company, 1987), 141.

⁴⁷ Hildegard, *Scivias*, 79.

⁴⁸ Hildegard, *Scivias*, 488.

heretikler ile ilgili düşünceleri o dönemde bu grupların Kilise üzerindeki etkilerini ya da Kilise'nin bu heretiklerle ilgili algısını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Roma İmparatorluğu tarafından resmî din olarak kabulünden sonra devlet gücünü de arkasına alan Kilise'nin, Orta Çağ'da sapkınlara karşı sert tedbirler aldığı bilinmektedir.⁴⁹ Orta Çağ din adamlarının şeytanın işi olarak adlandırdığı sapkınlık; sahte dindarlık ve iman düşmanlığı olarak tanımlanmıştır.⁵⁰ Hildegard da benzer şekilde heretiklerin Kilise ve Katolik inancı için tehlike oluşturduklarını düşünmektedir. Kilise, kötü düzenbazlar, heretik ve paganların istilalarına karşı direnmektedir ve Tanrı nihayetinde Kilise'yi bunlardan koruyacaktır.⁵¹ Hildegard'ın bu düşünceleri Kilise'nin o dönemde yaşadığı heresi problemini ortaya koymaktadır.

Hildegard'ın eserlerinde dile getirdiği heresi tehlikesiyle Katharları kastettiği düşünülmektedir. Zira o, isim olarak Katharlar'ı anmasa da, bahsettiği özelliklerin bu heretik grubu işaret ettiği ortadadır. Eserlerinde bazı kişilerin kendi günahları ile Kilise içinde ayrılık çıkardığını, vaftiz ve evharistiya ile alay ettiklerini belirtmesi Katharlar'ın düşüncelerini çağrıştırmaktadır. Çünkü Katharlar Kilise'nin önem verdiği haç sembolünün İsa için bir zulüm olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca ekmek şarap ayinini (evharistiya) sembolik olarak kabul etmekte, evliliğe karşı durmakta, kadın ve erkekleri tamamen eşit görmekteydiler.⁵² Katharlar üstelik Kilise'yi ikiyüzlülükle suçlamakta, tüm ısrarlara rağmen faaliyetlerini durdurmamakta ve işkencelere aldırış etmemekteydiler.⁵³ Katharlar'ın özellikle Hildegard'ın yaşadığı Ren bölgesinde etkili oldukları bilinmektedir.⁵⁴ Bu bilgiler ışığında Hildegard'ın bahsettiği heretiklerin Katharlar olduğunu söylemek mümkündür.

Clairvauxlu Bernard ve Papa III. Eugenius'un Katharlar'a karşı gösterdiği mücadeleye Hildegard'ın da katıldığı bilinmektedir. Hildegard 1160 yıllarında gittikçe faaliyetlerini artıran Kathar tehlikesine eserlerinde sık sık yer vermiştir. Vaazlarında da rahipleri ve halkı Kathar tehlikesine karşı uyarmıştır. Hildegard Katharlar'ın artışının şeytanın dipsiz kuyularından çıkması olarak algılamış ve onların getirebileceği yıkım hakkında Kilise'yi uyarmıştır.⁵⁵

Hildegard heretiklerin şeytana tabi olduklarını ve Tanrı yerine şeytana iman ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca onların vaftiz, evharistiya ve diğer ritüellere dair tuzaklar kurarak insanları aldattıklarını söylemiştir. Kilise'nin onların çıkardığı ayrılıklar nedeniyle zarar gördüğünü belirtmesi bu heretiklerin Katharlar olma ihtimali güçlendirmektedir.⁵⁶ Hildegard'ın o dönemde Fransa, Almanya ve İtalya gibi

⁴⁹ Malcolm Lambert, *Ortaçağda Dinsel Sapkınlıklar* (İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2015), 11.

⁵⁰ Lambert, *Ortaçağda Dinsel Sapkınlıklar*, 12.

⁵¹ Hildegard, *Scivias*, 173.

⁵² Sean Martin, *The Cathars* (New York: Thunder's Mouth Press, 2005), 43.

⁵³ Martin, *The Cathars*, 59.

⁵⁴ Martin, *The Cathars*, 43.

⁵⁵ Martin, *The Cathars*, 51.

⁵⁶ Hildegard, *Scivias*, 301.

bölgelerde başta Katharlar olmak üzere etkisi artan sapkılara karşı ortodoks inancı korumaya çalıştığı görülmektedir. Hildegard'ın vaaz vermek için yolculuklara çıkmasının bir diğer amacı da Kilisenin resmî inancını yaymak ve bu sapkılara karşı Kilise'yi kuvvetlendirmektir. Zira bu dönemde heretik gruplar önceki yüzyılların aksine gizlenmemekte, bilakis açık, aleni ve saldırgan bir tarzda vaazlar vermektedirler.⁵⁷ Bu nedenle Hildegard'ın heretiklerin artan bu vaaz eylemlerine yine vaaz turları ile cevap vermeye çalıştığı görülmektedir.

Hildegard heretiklerin bilmeleri gereken şeyleri bilmediklerini, şeytanın yolunu takip etmekle artık Tanrı'nın onlardan yüz çevirdiğini zikretmiştir. Tanrı; İsa'ya, Kilise'ye ve onun eşyalarına zarar verenleri yok edecektir.⁵⁸ Bu ifadeler Hildegard'ın heretiklerin Tanrı karşısındaki konumlarını da özetlemektedir. Hildegard paganları, heretikleri ve filozofları şeytanın sanatını takip edip insanları aldatanlar olarak kabul etmiş, onların ancak İsa'ya tabi olmakla cehennemden kurtulabileceklerini belirtmiştir.⁵⁹

c) Müslümanlar

Eserlerinde Yahudileri ve paganları isim vererek ve Katharları da birtakım işaretlerle anan Hildegard, Müslümanlar için özel bir isim kullanmamıştır. Müslümanların Hildegard tarafından bilinip bilinmediği ve onun yaşadığı coğrafyadaki varlıkları tartışmalıdır. Gerçi Müslümanlar, VIII. yüzyıldaki İslâm fetihleri ile İspanya ve çevresinde yerleşmişler ve burada büyük bir medeniyet kurmuşlardır. Ancak Watt, Müslümanların bütün Avrupalılar üzerinde etkisinin daha çok XII. yüzyılda öne çıktığını savunmaktadır.⁶⁰ Zira 711 yılında Müslümanlar İspanya'ya gelmiş olsa da Avrupa'nın büyük çoğunluğu hâlâ İslâm dininden haberdar değildir. Bu bilgiler ışığında Hildegard'ın eserlerinde Müslümanlardan bahsetmemesinin nedenleri arasında, onun yaşadığı bölgelerde Müslümanların etkisinin henüz görülmediği düşünülebilir. Ancak 714 yılından itibaren Müslüman birliklerin Pireneler'i aşip Fransa sınırlarına dayanması, Narbonne kentinin bir müddet Müslümanlarca yönetilmesi İslâm'ın İspanya dışında da duyulmasına ve tanınmasına zemin hazırlamıştır. Hatta Paris'in yakınlarındaki Tours kentinde Franklerle Müslümanların karşılaşması ile Avrupa'nın tamamının İslâm'ın gelişinden haberdar olduğu söylenebilir.⁶¹

Ayrıca Avrupa'da Müslümanların elinden Kudüs'ün alınması için başlatılan Haçlı Seferleri sebebiyle Müslümanların, "sarazen" ve "pagan" gibi isimlerle de olsa tanındığı bilinmektedir. Yine bu dönemde Muhterem Bede'nin (Venerable Bede) 729 yılında Müslüman ordularının Galya'yı yıktıklarını ifade ederken "sarazen"

⁵⁷ Lambert, *Ortaçağda Dinsel Sapkınlıklar*, 59.

⁵⁸ Hildegard, *Scivias*, 380.

⁵⁹ Hildegard, *Scivias*, 254.

⁶⁰ W. Montgomery Watt, *İslam'ın Ortaçağ Avrupası Üzerindeki Etkisi* (Ankara: Bilgesu, 2013), 76.

⁶¹ Hugh Goddard, *Ortaçağdan Günümüze Hıristiyan Müslüman İlişkileri Tarihi* (İstanbul: Say Yayınları, 2018), 132.

kelimesini kullanması da⁶² bu düşünceyi doğrulamaktadır. Hildegard’ın yakından tanıdığı ve mektuplaştığı Clairvauxlu Bernard da halkı ve toplumun ileri gelenlerini İkinci Haçlı seferlerine teşvik etmek için vaazlar vermiştir.⁶³ Hildegard’ın gönderdiği mektupla Bernard’ı Haçlı Seferleri için teşvik ve tebrik etmesi dikkat çekicidir.⁶⁴

Diğer taraftan Hildegard’ın genellikle manastırda yaşamış bir mistik olarak Müslümanlardan habersiz olduğu düşünülse bile, dönemin diğer mistiklerinin bu konuda eserler ve vaazlar vermesi bu ihtimali zayıflatmaktadır. Mesela, dönemin önemli isimlerinden olan Kluny manastırı başrahibi Pierre (Pierre le Venerable) her ne kadar Haçlı Seferleri’ne katılmasa da İslâm dininin kapsamlı şekilde araştırılmasını istemiştir.⁶⁵ Üstelik Hildegard manastırın sınırlarında kalmış bir mistik de değildir. Soylular, rahipler ve mistikler kadar dönemin imparatoru Friedrich ile görüşecek kadar dışa açıktır. İmparator Friedrich’in de Haçlı Seferleri’ne destek verdiği ve bu seferlerin birisi sırasında da öldüğü bilinmektedir. Bu yüzden Hildegard’ın Müslümanlardan tamamen habersiz olmadığını, ancak onları özel bir isimle anmak yerine, paganlar ile aynı statüde değerlendirdiğini söyleyebiliriz. Hatta bazı kaynaklarda ifade edildiğine göre, Hildegard Müslümanları “kâfir” olarak kabul etmiş; Müslümanların, Yahudiler gibi inanç bakımından “kuru”, yani “saman”, “tüy” ve “tahta” gibi olduklarını savunmuştur.⁶⁶ Dolayısıyla siyasetin ve aristokrasinin içerisinde bulunan, dönemin etkin din adamları ile irtibat halinde olan Hildegard’ın, kendisinden sonra kabul görececek bir kavram olan “sarazen” kelimesini kullanmasa da Müslümanlar hakkında bilgi sahibi olduğunu, ancak onları “paganlar” veya “kâfirler” zümresi içerisinde değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Bütün bu bilgilerden hareketle Ortaçağlı bir mistik olan Hildegard’ın yaşadığı dönemin sosyo-kültürel yapısından etkilendiğini ve farklı inançlara karşı tavır aldığı anlaşılmaktadır. Onun heretik olarak gördüğü gruplara karşı duruşunun temelinde Kilise’nin korunması endişesi yatmaktadır. Diğer taraftan Hildegard’ın, Yahudilik ve İslâm’ı, Hıristiyanlık gibi sevgi ve aşk temeline dayalı bir din olarak görmediğini ifade etmek de mümkündür.

Sonuç

Bingenli Hildegard, Hıristiyan mistisizminin canlı örneklerinin görüldüğü Orta Çağ’da yaşamış ve çok çeşitli disiplinlere ait verdiği eserlerle tanınmış bir kadın mistiktir. Hildegard’ın yaşadığı dönemden bağımsız ve ayrı bir din ve dünya anlayışına sahip olmadığını onun hayatında ve mistik görüşlerinde görmekteyiz. Hildegard’ın Hıristiyanlık dışındaki dinler ve gelenekler hakkında ortaya koyduğu

⁶² Bede, *A History of the English Church and People* (Penguin Books, 1955), 324-325.

⁶³ Sabina Flanagan, *Secrets of God: Writings of Hildegard of Bingen* (Boston-London: Shambhala Publications, 1996), 1.

⁶⁴ Mektup 1, Baird, *The Personal Correspondence of Hildegard of Bingen*, 17.

⁶⁵ James Aloysius Kritzeck, *Peter the Venerable and Islam* (Princeton: Princeton University Press, 2016), 15.

⁶⁶ Matthew Fox, *Illuminations of Hildegard of Bingen*, 2. bs. (Santa Fe, N.M.: Bear & Company, 2003), 24.

düşünceler de yaşadığı dönemden bağımsız değildir. Hıristiyanlığın bu çağda yüzleştiği Haçlı Seferleri, heretiklerle mücadele ve cadı avı gibi olaylar onun “öteki” algısını şekillendirmiştir.

Hildegard ruh ve beden konusunda yaşadığı dönemin kötümser bakışından kurtulsa da eserlerinde onun farklı inançlara sahip insanlara karşı pek de müsamahalı davranmadığı görülmektedir. Hildegard, Hıristiyanlığın Yahudilikle teolojik ve tarihi bir bağa sahip olmasından dolayı, Yahudilik hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Eski Ahit’in Yeni Ahit’i desteklediğini ifade etmesi, patriyarklar olan bilinen Yahudi atalarının erdemli insanlar olduğunu söylemesi bunu kanıtlamaktadır. Ama Hildegard, nihayetinde hem Yeni Ahit’in hem de İsa’nın, erdemlerin son halkasını oluşturduğunu söylemesi Hıristiyanlığın daha kapsayıcı bir din olduğunu kabul ettiğini göstermektedir. Ancak konu İsa’yı kabul etmeyip onu çarmıha göndermelerine geldiğinde, Hildegard, Yahudileri sert bir şekilde eleştirmektedir. Yine Yeni Ahit’in ve İsa’nın şeriatın sertliğini hafiflettiğini düşünmesi, Hıristiyanlığı Yahudiliği ve Eski Ahit’i revize eden bir din olarak gördüğüne işaret etmektedir.

Hildegard ayrıca çıktığı vaaz turlarında paganları ve heretikleri Kilise’yi yok edecek düşmanlar olarak anmış ve onlarla mücadele etmek için rahipleri teşvik etmiştir. Eserlerinde isim vermese de onun heretiklerden kastettiği zümrenin Katharlar olması muhtemeldir. Zira Katharlar’ın düşünceleri ile Hildegard’ın verdiği bilgiler uyusmaktadır. Ayrıca onun yaşadığı Ren bölgesindeki en aktif heretik grubun Katharlar olması bu ihtimali güçlendirmektedir. Bunun dışında Hildegard’ın her ne kadar isim olarak anmasa da Müslümanlar hakkında bilgi sahibi olduğu düşünülmektedir. Zira Müslümanlara yönelik başlatılan Haçlı Seferleri’ne vaazları ile destek olan Clairvauxlu Bernard’ı tebrik etmesi ve manastıra kapanıp dış dünya ile irtibatını kesmemesi Hıristiyan ve Müslümanlar arasındaki durumdan haberdar olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Kaynakça

- Akın, Haydar. *Ortaçağdan Bilge Bir Kadın: Bingenli Azize Hildegard*. İstanbul: Dharma Yayınları, 2005.
- Baird, L. *The Personal Correspondence of Hildegard of Bingen: Selected Letters with an Introduction and Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 1994.
- Bede. *A History of the English Church and People*. Penguin Books, 1955.
- Bingen, Hildegard of. *Hildegard of Bingen’s Book of Divine Works: With Letters and Songs*. Santa Fe, N.M: Bear & Company, 1987.
- Bingen, Hildegard of. *The Book of the Rewards of Life: Liber Vitae Meritorum*. Çev. Bruce W. Hozeski, New York: Oxford University Press, 1997.
- Epstein, Steven A. *Geç Dönem Ortaçağ Avrupası Ekonomik ve Sosyal Tarih 1000-1500*. Çev. Serap Işık, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2014.
- Flanagan, Sabina. *Secrets of God: Writings of Hildegard of Bingen*. Boston-London: Shambhala Publications, 1996.

- Fox, Matthew. *Illuminations of Hildegard of Bingen*. 2. bs., Santa Fe, N.M.: Bear & Company, 2003.
- Goddard, Hugh. *Ortaçağdan Günümüze Hıristiyan Müslüman İlişkileri Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 2018.
- Goff, Jacques Le. *Ortaçağ Batı Uygarlığı*. Çev. Hanife Güven & Uğur Güven, 3. bs., Doğu Batı Yayınları, 2019.
- Hildegard. *Scivias*. Çev. Mother Columba Hart & Jane Bishop, New York: Paulist Press, 1990.
- Hommel, Gisela. “Hildegard von Bingen”. *European Judaism: A Journal for the New Europe* 21/1 (1987): 24-28.
- Kritzeck, James Aloysius. *Peter the Venerable and Islam*. Princeton: Princeton University Press, 2016.
- Lambert, Malcolm. *Ortaçağda Dinsel Sapkınlıklar*. İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık, 2015.
- Martin, Sean. *The Cathars*. New York: Thunder’s Mouth Press, 2005.
- Newman, Barbara. *Sister of Wisdom*. Berkeley: University of California Press, 1998.
- Temiztürk, Halil. *Bir Hıristiyan Mistik Olarak Hildegard ve Hıristiyan Düşüncesindeki Yeri*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Watt, W. Montgomery. *İslam’ın Ortaçağ Avrupası Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Bilgesu, 2013.